

Vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg van Brussel

25 mei 2004

Te onthouden

De aanleiding van dit vonnis is een technisch procédé dat op CD's wordt geplaatst zodat het kopiëren ervan onmogelijk zou moeten worden. In verband hiermee werden bij de vzw Test-Aankoop klachten ingediend door mensen wier cd-speler in de auto deze beveiligde CD's niet herkenden. Hierdoor werd het dus voor hen onmogelijk om de beschermde CD's in de auto te beluisteren. Zelfs wanneer men erin slaagde een kopie te maken, werd deze niet herkend. Vzw Test-Aankoop, die de belangen van de consument behartigt, bundelde de klachten van 17 mensen over de antikopieertechniek, en stelde bij de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel, die oordeelde als in kort geding, een vordering tot staking in tegen enkele zwaargewichten van de muziekindustrie. Vzw Test-Aankoop vroeg aan de rechter de staking van het gebruik van het bewuste technische procédé te bevelen, omdat dit het recht op een thuiskopie zou schenden. De rechter antwoordde echter negatief op dit verzoek. Er bestaat in België geen recht op een thuiskopie. De thuiskopie is een uitzondering op de exclusieve vermogensrechten van de auteur. Juridisch gezien impliceert dit enkel dat wanneer men een thuiskopie maakt, hiervoor niet vervolgd mag worden wegens namaking.

Bronreferentie

Rb. Brussel (vordering tot staking), 25 mei 2004, RG 2004/46/A, *onuitg.*, [beschikbaar op deze pagina](#)

Sleutelbegrippen

Ontvankelijkheid – Belang van een consumentenvereniging - Intellectuele eigendom – Auteursrecht – Thuiskopie – Recht of uitzondering

Samenvatting

- een simpele lezing van de inhoudstafel van de Auteurswet toont dat de thuiskopie geen recht is maar een uitzondering [...] die de wetgever in artikel 22 Auteurswet neerlegde op grond van het adagium “De minimis non curat praetor”. Het juridische gevolg van deze exceptie is dat de thuiskopie niet beschouwd mag worden als namaking, en als dusdanig niet vervolgd mag worden.
- Het recht op vergoeding in het voordeel van auteurs en houders van naburige rechten [beschreven in artikel 55] is niet ingevoerd ter compensatie van de thuiskopie, maar als wettelijke erkenning van de uitzondering die de thuiskopie is. Het is verkeerd om zoals vzw Test-Aankoop uit [art. 55] het bestaan van een recht op thuiskopie af te leiden.

Analyse van het vonnis

Partijen:

Vzw “Belgische verbruikersvereniging Test-Aankoop” (eiseres)

tegen

N.v. EMI Recorded Music Belgium, n.v. Sony Music Entertainment Belgium, n.v. Universal Music, n.v. Bertelsmann Music Group Belgium, n.v. IFPI Belgium (verweerders)

Samenvatting van de feiten:

Tussen 7 september 2003 en 10 december 2003 dienden 17 personen over hetzelfde probleem een klacht in bij de vzw Test-Aankoop. De klachten gingen over het feit dat er op bepaalde muziekCD's een beveiliging is aangebracht die het onmogelijk moet maken om een kopie ervan te maken. Die CD's kunnen ook niet door alle autoradio's gelezen worden, ook wanneer ze toch gekopieerd werden. Zulke klachten worden bij de vzw Test-Aankoopⁱ ingediend omdat één van de opdrachten van deze verbruikersvereniging erin bestaat de consumenten te vertegenwoordigen en hun belangen te behartigen. Op nationaal niveau houdt dit in dat Test-Aankoop zitting heeft in de Belgische Raad voor het Verbruik, en in verschillende officiële instanties waar consumentenbelangen aan bod komen (o.m. het Internetobservatorium). Ook kreeg de vzw door de Handelspraktijkenwet de bevoegdheid om zelf vorderingen tot staking in te leiden om een einde te maken aan praktijken die de belangen van de consumenten schaden (zie [art.98, §1, 4 WHPC](#)). Test-Aankoop stelde als consumentenvereniging een vordering tot staking tegen bepaalde ondernemingen in de muziekindustrie, i.c. verweersters, die beslisten om CD's op die beschreven manier te beveiligen. Test-Aankoop meende namelijk dat dit een inbreuk was op de [Auteurswet](#).

Ontvankelijkheid van de vordering:

De beoordeling van de ontvankelijkheid is in casu het eerste grote juridische probleem. Verweersters roepen de onontvankelijkheid van de vordering tot staking in en verwijzen hiervoor naar art. 17 Ger.W. dat stelt dat een vordering onontvankelijk is indien de persoon die ze instelt niet voldoet aan de vereisten betreffende de hoedanigheid of het belang, wat volgens hen het geval is met Test-Aankoop. De ‘hoedanigheid’ hebben om een vordering in te stellen, bestaat erin dat je bepaalde subjectieve rechten hebt die je met de vordering wilt handhaven. Maar in dit geval is het vooral het “belang” dat ter discussie staat. “Belang” is het voordeel dat de vordering in rechte aan de eiser kan opleveren. Een andere voorstelling is dat de oorzaak van de vordering de eiser nadeel berokkend moet hebben, en dat de vordering dit nadeel moet wegnemen.

De rechtspraak eist ook dat het belang persoonlijk en rechtstreeks moet zijn. Dit sluit dan ook onmiddellijk een vordering tot handhaving van het “algemeen belang” – de zogenaamde *actio popularis* – uit. De wettelijke uitzonderingen hierop zijn de door de wetgever uitdrukkelijk aan belangenverenigingen toegekende rechtsovereenkomsten, zoals bij de “wet tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden” aan onder meer het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding en vzw's die “zich statutair tot doel stellen de rechten van de mens te verdedigen of discriminatie te bestrijden”. Men kan wel stellen dat de vereiste dat het belang persoonlijk en rechtstreeks moet zijn eigenlijk veeleer een hoedanigheidskwestie is, omdat het betrekking heeft op de band die moet bestaan tussen de eiser en het subjectieve recht waarvan het herstel wordt gevorderdⁱⁱ.

Vzw Test-Aankoop, de eiseres, beroept zich op artikel 87 van de Auteurswet, namelijk dat de vordering ingesteld wordt op verzoek van elke betrokkene, van een gemachtigde (vennootschap voor het beheer van de rechten) of van een beroepsvereniging of interprofessionele vereniging met rechtspersoonlijkheid. Het probleem is nu dat consumentenvereniging Test-Aankoop geen beroepsvereniging of interprofessionele vereniging is. En anders dan Handelspraktijkenwet voorziet de Auteurswet niet in duidelijk geformuleerde uitzonderingen op art. 17 en 18 Ger.W. wat betreft beroepsverenigingen en consumentenverenigingen. In het toepassingsgebied van de Handelspraktijkenwet kunnen deze verenigingen in rechte optreden voor de verdediging van hun statutair omschreven collectieve belangen. Dit maakt het dus mogelijk om vorderingen in te stellen niettegenstaande het ontbreken van een persoonlijk belang.

Zoals gezegd spreekt de Auteurswet over “beroepsverenigingen”, die vorderingen mogen instellen, maar bewaart ze alle stilte voor de “consumentenverenigingen”. De rechter in casu lost dit op een ietwat twijfelachtige manier op door vzw Test-Aankoop gelijk te stellen met een beroepsvereniging. De rechter volgt de logica van de eiseres, die een grondslag vindt in het werk over auteursrechten van De Visscher en Michauxⁱⁱⁱ. Zij stellen dat de term “elke betrokkene” heel ruim is en elke persoon omvat die benadeeld is ten gevolge van een schending van het recht in kwestie (...) Wat betreft een beroepsvereniging is het noodzakelijk, maar voldoende dat de vervolging van een handeling die namaking betreft tot zijn statutair doel behoort EN dat de vereniging daarnaast rechtstreeks of onrechtstreeks personen telt die door deze handeling geschaad zijn. Het wordt hier reeds duidelijk dat het niet zo evident of logisch is om dit zomaar op een consumentenvereniging toe te passen. De rechter gaat verder in deze logica en stelt dat het in deze zaak niet gepreciseerd is of de 17 personen die een klacht bij vzw Test-Aankoop indienden leden waren van deze vereniging, maar dat de klagers in elk geval onrechtstreeks als lid beschouwd moeten worden.

Verder wordt Berenboom nog aangehaald om te stellen dat iedere belanghebbende de staking mag vorderen, en dat met ‘belanghebbende’ niet alleen de titularissen van het auteursrecht omvat, maar ook iedere persoon die rechtstreeks betrokken is bij een eventuele schending van een auteursrecht. Indien een beroepsvereniging een staking vordert, moeten in elk geval haar leden een eigen belang bij de vordering hebben, zonder dat men moet aantonen dat alle leden zulk belang hebben.

Bij dit laatste moet weeral bijgedacht worden dat, hoewel het niet geweten is of de 17 klagers lid zijn van Test-Aankoop, zij in elk geval onrechtstreeks tot de vereniging behoren en dat zij blijf geven van een persoonlijk belang, zoals artikel 17 Ger.W. vereist.

De rechter besluit tot de ontvankelijkheid van de vordering met de overweging dat dit zo is omdat het een toepassing is van de ruimst mogelijke vrijheid die aan de rechter is gelaten door Van Reepinghen in zijn definitie van het “belang”.

Eisen en argumenten ten gronde

Argumenten van de eiseres

Vzw Test-Aankoop heeft gevraagd, in zijn hoedanigheid van beschermer van de belangen en de rechten van de consumenten, om de vier eerste verweersters (de muzikuitgevers) te bevelen het gebruik te staken van technische procédés die op CDs worden geplaatst en die consumenten beroven van hun recht op thuishkopie. Zij vraagt daarnaast ook om CDs die uitgerust zijn met dit technisch procédé uit de handel te halen en de schending van het recht op een thuishkopie vast te stellen. Zij verwijst naar de doctrine en de rechtspraak die altijd het recht op een thuishkopie, waarvan ze een schending aanvoert, erkend zouden hebben.

Vzw Test-Aankoop ziet ook een verband tussen art.22 §1-5 Auteurswet, dat reproducties van geluidswerken in de familiekring toelaat als uitzondering op de vermogensrechten^{iv} van de auteur (d.i. de thuiskopie), en art. 55-58 Auteurswet die, althans volgens eiseres, een vergoeding toekent aan de auteur als compensatie voor het recht op die thuiskopie.

Argumenten van de verweersters

Alle verweersters argumenteren op de eerste plaats dat er geen recht op een thuiskopie bestaat. De thuiskopie is volgens hen slechts een exceptie op de vermogensrechten van de auteur, zodat men zich in zulk geval niet schuldig maakt aan namaking. Universal is de enige die als grondslag hiervoor het adagium “De minimis non curat praetor” aanhaalt.

De meeste verweersters stellen ook dat er geen band is tussen de vergoeding en de thuiskopie. Verder roept Sony nog in dat de eiseres niet bewijst dat de betwiste beschermingstechniek een kopie onmogelijk maakt, en haalt Universal aan dat de muziekindustrie dreigt te verdwijnen door piraterij die door vzw Test-Aankoop verdedigd wordt.

De beslissing van de rechter

De rechter oordeelt, zoals bepleit door de verweersters, dat er geen sprake is van een recht op thuiskopie, maar enkel van een uitzondering, een exceptie. Omdat de algemene regel aan de titularissen van het auteursrecht een monopolie op de reproductie van hun werken toekent moet de thuiskopie, als uitzondering op die algemene regel, strikt worden geïnterpreteerd om zo de (auteurs)rechten van de titularissen te beschermen. Deze exceptie houdt volgens de rechtbank enkel in dat het niet noodzakelijk is om de toelating te krijgen van de houder van het naburig recht om een thuiskopie te maken. De wetgever introduceerde de excepties die opgesomd zijn in art.22 op basis van het adagium “de minimis non curat praetor”. Het juridische gevolg van deze exceptie is dat de thuiskopie niet gekwalificeerd mag worden als namaking, zodat op die manier een persoon die er één maakt niet vervolgd kan worden.

Niet alleen artikel 22 Auteurswet, maar ook artikel 55 zorgde voor brandstof in dit juridisch geschil. Luidens art.55 hebben de auteurs, de uitvoerende kunstenaars en de producenten van fonogrammen en van audiovisuele werken recht op een vergoeding voor de reproductie voor eigen gebruik van hun werken en prestaties, inclusief voor de gevallen bedoeld in artikel 22, § 1, 5, en artikel 46, eerste lid, 4 (dus ook voor een thuiskopie). Ook hier houdt de rechter er dezelfde mening op na als de verweersters. Hij oordeelt dat vzw Test-Aankoop onterecht uit artikel 55 een recht op thuiskopie afleidt. En, zo gaat hij verder, het feit dat de vergoeding voor een thuiskopie zogenaamd betaald zou geweest zijn voor de gebruiker van de kopie kan niet als basis dienen voor het argument van Test-Aankoop dat de wetgever een band zou hebben willen creëren tussen de vergoeding en het recht op thuiskopie. De oplossing vindt men in de wet: de vergoeding moet betaald worden op elk apparaat dat de reproductie van geluidswerken en audiovisuele werken mogelijk maakt, en dit ongeacht het effectieve gebruik dat van dat apparaat wordt gemaakt. Het maakt dus niet uit of het apparaat gebruikt wordt voor een thuis- of andere kopie. Indien er toch een link zou zijn tussen het recht op thuiskopie en de vergoeding, dan zou de vergoeding proportioneel zijn aan het aantal thuiskopieën, wat dus niet het geval is. Met De Visscher en Michaux stelt de rechter nog dat de vergoeding niet ter compensatie is van de thuiskopie, maar van de wettelijke erkenning van de exceptie van de thuiskopie^v.

Er kan nog een klein woordje gezegd worden over de Europese Richtlijn 2001/29/EG van 22 mei 2001^{vi}. Deze richtlijn, die voorziet in nieuwe plichten voor de uitgevers van CDs, werd in België nog niet omgezet zodat de rechter zich hier nog niet op mag beroepen.

Kritische eindnoot

Dit is zonder twijfel een duidelijk oordeel over de rechtsvraag of de Auteurswet een recht op een thuiskopie impliceert of dat de thuiskopie enkel een exceptie is. Het overgrote deel van de rechtsleer, en de rechter met hen, zijn van oordeel het om een uitzondering gaat. De exclusieve vermogensrechten van de auteur, die als uitgangspunten moeten genomen worden, gelden niet absoluut, wat dus inhoudt dat er enkele uitzonderingen zijn. Eén van deze uitzonderingen is de reproductie van geluidswerken en audiovisuele werken in familiekring, die ingegeven is door het fenomeen van de thuiskopie. Zoals gezegd heeft de auteur ook in dat geval recht op een vergoeding. Deze wordt geïnd door een heffing op kopieerapparaten en lege dragers. Een zwakker punt aan de motivering van de rechter lijkt te zijn dat hij daarin zeer hard steunt op de inhoudstafel van de wet. Artikel 22 vinden we namelijk terug in afdeling 5 van het eerste hoofdstuk “Auteursrecht” en deze afdeling kreeg de titel “Uitzonderingen op de vermogensrechten van de auteur”. De vraag is natuurlijk of men een stevige juridische fundering heeft gevonden door met de rechter te stellen: “Een simpele lezing van de inhoudstafel van de Auteurswet toont dat de thuiskopie geen recht is maar een plicht”.

Verder kunnen er naar aanleiding van de problemen rond de ontvankelijkheid van de vordering vraagtekens gesteld worden rond de huidige stand van de wetgeving inzake de mogelijkheid van consumentenorganisaties om in rechte op te treden. Er kan op gewezen worden dat Test Aankoop een voorvechter is van “class actions”. Bij oneerlijke praktijken zou het volgens haar moeten volstaan dat één enkele rechtsprocedure wordt gestart door één enkele consument of consumentenorganisatie, maar dat daarbij toch alle slachtoffers samen aanspraak kunnen maken op de schadeloosstellingen die worden toegewezen.

Bespreking opgesteld door het ICRI, gecoördineerd door Simon Duerinckx

ⁱ Test-Aankoop bestaat uit twee afzonderlijke juridische entiteiten: een coöperatieve vennootschap en een vzw. De coöperatieve vennootschap informeert de consument met behulp van publicaties. De vzw “Belgische verbruikersvereniging Test-Aankoop” houdt zich bezig met individuele bijstand aan leden met perscontacten, relaties met de buitenwereld, vertegenwoordiging en behartiging van de belangen van de consumenten, zowel op Europees als op Belgisch niveau.

ⁱⁱ Voor deze en meer informatie, zie VAN ORSHOVEN, P., *Beginselen van het Gerechtelijk Recht*, ACCO, 2004, 232 e.v.

ⁱⁱⁱ DE VISSCHER et MICHAUX, *Précis du droit d’auteur et des droits voisins*, Bruxelles, 2000, nr 646

^{iv} Voor meer informatie, zie de [Auteurswet](#) en de [bespreking](#) ervan

^v DE VISSCHER et MICHAUX, *Précis du droit d’auteur et des droits voisins*, Bruxelles, 2000, nr 468

^{vi} klik [hier](#) voor de bespreking van deze richtlijn